
Interview

---

*O silách rychlé reakce NATO s **Petrem Zlatohlávkem***

PhDr. Petr Zlatohlávek (nar. 1978) vystudoval politologii a sociologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a humanitní studia na Bard College v New Yorku. Zabývá se problematikou veřejné diplomacie a transformace Severoatlantické aliance. V roce 2002 začal pracovat v Informačním centru o NATO v Praze, kde v současné době působí na pozici výkonného ředitele. Pravidelně publikuje své články ve čtvrtletníku *Natoaktual Quarterly Review* a na portále *natoaktual.cz*. Je spoluautorem publikace *Kontaktní ambasády NATO: nová dimenze zahraniční politiky ČR (2000-2005)*, která vyšla v roce 2006, autorem scénáře pro DVD dokument *Prvotřídní práce: Čeští chemici v Silách rychlé reakce NATO (2006)* a knihy *NATO Response Force – Síly rychlé reakce NATO: úvod do problematiky (2007)*.

Mohl byste nám na začátek ve stručnosti představit samotný projekt Sil rychlé reakce NATO? Kdy, jak a za jakým účelem celý projekt vznikl?

Síly rychlé reakce NATO jsou podle mě jednou z esencí toho, co Severoatlantická aliance může dělat v oblasti své vojenské činnosti, od přípravy struktury, výcviku až po vlastní nasazení. Jinými slovy může využít faktu, že je společenstvím téměř tří desítek zemí, a maximálně tak vytěžit alianční synergii k vytvoření potřebných schopností jednak nejprve prostřednictvím různých konzultací, spolupráce a vyčleněním a výcvikem faktických jednotek, a jednak posléze k samotnému nasazení takových jednotek v případě potřeby. V nejširším slova smyslu lze říci, že koncept NRF přišel jako odpověď Aliance na proměnu bezpečnostního prostředí po konci studené války, kdy se ukázalo, že spíše než rozsáhlé konvenční armády se budou objevovat situace, kdy bude nutné využít menší, flexibilní, cíleně sestavené, dobře a moderně vybavené a rychle nasaditelné jednotky, a to v podstatě kdekoli. V praxi bylo vybudování Sil rychlé reakce NATO schváleno na aliančním summitu v Praze v roce 2002, a tzv. plných operačních schopností, tedy plné funkčnosti a sto-procentní připravenosti vykonávat zadané úkoly, dosáhly NRF na summitu NATO v Rize na podzim 2006. Od té doby byl koncept NRF dvakrát upraven, naposledy v létě 2009.

Mnohokrát v alianční historii se stalo, že Severoatlantická aliance nebyla v názorech na konkrétní projekty sjednocená. Často jde o soupeření na jedné straně „amerického křídla“ a na druhé straně „evropského“. Jak to bylo v tomto případě, byla alianční jednání ohledně Sil rychlé reakce NATO složitá, nebo mezi členskými státy panovala víceméně shoda?

Při zpětném hodnocení máme výhodu v tom, že víme, jak vznik NRF dopadl – kdyby v této otázce nepanovala mezi členskými zeměmi NATO dostatečná míra shody, NRF by nikdy nevznikly. Podle mě základní stavební kámen rozhodovacího procesu uvnitř NATO, tedy pravidlo konsenzu, prokazuje Alianci velkou službu, i za cenu někdy pomalejšího schvalování, pozdrženého vyjednáváním a konzultacemi nutnými k tomu, aby ten či onen návrh nakonec opravdu získal podporu všech. A to z toho důvodu, že pravidlo konsenzu tvoří ve spojení s demokratičností a vyspělostí všech členských zemí NATO v historii mezinárodní politiky naprosto bezprecedentní nástroj k získání legality a podpory pro to které rozhodnutí. V tomto smyslu proces schvalování konceptu NRF podle mě nebyl nijak výjimečný – byli zde ti, kdo jej vymysleli, ti kteří měli výhrady, pak se musely vést konzultace, ale nakonec byl schválen, čti „podpořen všemi členskými zeměmi NATO“. Dokonce bych řekl, že vzhledem k dalekosáhlosti tohoto projektu se jej podařilo schválit poměrně rychle, vlastně během několika měsíců roku 2002. Žádný zásadní rozpor tedy uvnitř NATO nepanoval, a to i proto, že všem bylo jasné, že NATO se musí po konci studené války a útocích 11. září 2001 transformovat a americký návrh na sestavení NRF byl v podstatě relativně snadný (přizpůsobí se alianční struktury), rychlý (do čtyř let) a levný (nebylo potřeba shánět nové jednotky, transformují se ty stávající) způsob, jak této proměny dosáhnout.

Ve spojitosti s předchozí otázkou, podepsala se nějakým způsobem na vývoji NRF roztržka uvnitř NATO během invaze do Iráku?

To je zajímavá otázka. Během podzimu 2002 evidentně probíhaly mezi USA a Evropou dva procesy. Na jedné straně stála poměrně silná diplomatická (i když neveřejná) snaha Bushovy administrativy přesvědčit evropské civilní i vojenské představitele k podpoře konceptu NRF a na druhé straně se v té samé době (podzim 2002) začínala formovat ostřejší (a veřejná) debata o zásahu v Iráku, na kterou narážíte, kdy stály řeckně hlavně USA a Velká Británie proti Francii a Německu. Tyto procesy ovšem podle mě probíhaly spíše paralelně, než proti sobě. Řekl bych tedy, že vliv debaty o Iráku na schvalování NRF nebyl nijak zásadní, protože i když nemusely být zahraniční politiky zastánců a oponentů zásahu v Iráku kompatibilní, v rovině nutnosti transformace Aliance panovala shoda.

Pokud bychom se zaměřili na samotné schvalování NRF na summitu v listopadu 2002, tak to proběhlo ještě relativně hladce, protože to bylo ještě daleko před zahájením operací v Iráku (i když už po vystoupení prezidenta George Buse v Radě bezpečnosti OSN v září 2002, kde poprvé veřejně mluvil o invazi).

A tak jestli se plánovaná invaze do Iráku nějak schvalování konceptu NRF dotkla, tak podle některých názorů spíše pozitivně. Není totiž obvyklé, aby v Alianci panovalo několik zásadních rozporů najednou. Pokud panoval rozpor ohledně Iráku, NRF měly cestu volnou. Podíváme-li se na vývoj NRF roce 2002, tak v momentě, kdy byl koncept NRF schválen, už byl méně náchylný ke komplikacím vyplývajícím z rozdílnosti primárně zahraniční politiky spojenců, protože samotný vývoj NRF byl otázkou hlavně pro plánovače a vojáky, nikoli politiky.

Velké mezinárodní projekty spojené s nasazením vojáků se často potýkají s neochotou zapojených států i jinými problémy. Jak probíhal proces proměny Sil rychlé reakce NATO z nápadu na papíře do skutečnosti? Čelily NRF při svém sestavování nějakým konkrétním problémům?

Zpočátku nikoli a úvodní odborné či politické debaty o konceptu NRF, stejně jako o čemkoli jiném, jsou přirozené, ty nelze považovat za problémy. Toto pozitivum se projevilo i tím, že samotný vývoj probíhal až nečekaně rychle a hladce, od nápadu, přes konzultace a jednání během roku 2002, politické zadání na summitu v Praze na podzim 2002 až po schválení koncepce vojenským výborem NATO na jaře 2003 a první rotace. Koncept NRF byl hotov, byly stanoveny cíle a mise, které mají NRF plnit, začaly se cvičit a vyčleňovat jednotky. To je skutečně dobrý výkon, vzhledem k dalekosáhlosti projektu a velikosti NATO.

Ovšem ten počáteční entuziasmus (který se projevoval například tak, že členské země vyčleňovaly své jednotky pro NRF tak nadšeně, že první rotace – což je konec roku 2003 – byla co do počtu vojáků dokonce větší, než se plánovalo) se s blížícím se dokončením projektu v roce 2006 postupně vytrácel. A pokud bych měl říct, zda se objevila nějaká otázka, která byla problémem při sestavování NRF (tedy v období 2003-2006), řekl bych že tím primárním se postupně stal nedostatek jednotek vyčleňovaných pro NRF, k čemuž se určitě ještě dostaneme. Zcela jinou otázkou, ba přímo námětem na knihu, je pak snaha zjistit, čím je tento nedostatek způsoben (otázky politické, finanční, technologické...). Další věcí rovněž je zpětné hodnocení tohoto procesu, tedy například zkoumání toho, jestli byly mise NRF nadefinovány dostatečně dobře a konkrétně, jestli byly dořešeny všechny otázky ohledně nasazování atp., nicméně to jsou body, které bych nepovažoval za problémy při sestavování.

Jednou z nejpálčivějších otázek bývá u mezinárodních zahraničních misí jejich financování. Jak tuto otázku vyřešila Severoatlantická aliance u NRF?

Zatím bohužel jen částečně. Způsob financování NATO a zejména jeho operací je skutečně jednou z nejhlavnějších otázek, kterou se Aliance zabývá, a to už léta, aniž by však k potřebné reformě došlo. Nutnost reformovat financování aliančních schopností vystoupila v poslední době do popředí hlavně ze tří důvodů: A) nasazení jednotek musí být na rozdíl od minulosti a vzhledem k povaze hrozeb co nejrychlejší, což vytváří tlak na "finanční pohotovost" zemí NATO. B) nasazení jednotek je vyžadováno na mnohem větší vzdálenosti než dříve, což je pochopitelně značně finančně náročné, často nejdražší z celého nasazení. C) vojenské technologie jsou dnes natolik komplexní a drahé, že si je může samostatně dovolit jen málokterá země. Všechny tyto tři důvody se plně projevily při sestavování NRF a Aliance si od počátku byla vědoma toho, že

stávající koncept financování ("costs lie where they fall") se bude muset změnit. Dosaženo bylo pouze částečného, i když významného, úspěchu a sdílené náklady vypadají nyní následovně:

- *Od počátku existence NRF byly sdílené náklady na zapojení nebo nasazení společných velitelství (které existují ve velitelské struktuře NATO a jsou tak jako tak financované ze společných aliančních rozpočtů).*
- *(ad B) Ke sdíleným nákladům se nově přidaly (i když zatím jen cvičně) i náklady na palivo na strategickou přepravu. To se v balíku "nasazení NRF" může zdát jako maličkost, ale jde o průlom jednak proto, že se vůbec k něčemu takovému podařilo vyjednat konsenzus (na summitu v Rize v roce 2006), a jednak proto, že jde o nezanedbatelné částky – například jedna letová hodina Boeingu C-17 vyjde na zhruba 40 000 EUR.*
- *(ad C) Alianci se podařilo zapracovat na získání schopností strategické přepravy a kromě SALIS (v podstatě jde o předjednané pronajímání dopravních letounů, jehož se účastní i Česko) se podařilo nově vyvinout i tzv. Strategic Airlift Capability, v jehož rámci se 12 aliančních zemí a dva partnerské státy spojily a koupily 3 letouny Boeing C-17, které jsou pod vlajkou NATO operovány ze základny Pápa v Maďarsku a které lze pochopitelně využít i pro NRF.*

Nicméně všechny ostatní části nasazení NRF jsou nadále hrazeny z rozpočtů těch zemí, které mají v dané rotaci NRF pohotovost. Což zcela logicky odrazuje země od toho, aby své jednotky do NRF nabízely. Nicméně v Alianci existuje snaha, například ze strany USA, rozšířit princip sdílení nákladů na celé nasazení NRF.

Síly rychlé reakce NATO vznikly jako nástroj Severoatlantické aliance, aby byla schopna rychle a účinně zasáhnout kdekoli na světě. K jakému konkrétnímu typu misí jsou NRF určeny?

Já bych nyní asi úplně nemluvil o "konkrétním typu" misí, a to ze dvou důvodů. Jednak z poslední doby víme, že hrozby mají tendenci se měnit rychleji, než naše schopnosti, a tak předem formálně stanovit druhy misí, ve kterých lze NRF využít a ve kterých ne, by bylo krátkozraké. A jednak i definice misí NRF, které se objevovaly v původních návrzích při sestavování NRF, se časem vyvíjely a dnes jsou jaksi obecnější, než byly na začátku. Ale lze to říci takhle, čímž se i vysvětluje název jednotek: NRF jsou síly primárně určené k rychlému zásahu (měly by být prvními silami, které na místo operace dorazí), a to kdekoli na světě a v celé šíři operací, samozřejmě pod podmínkou, že to Aliance odsouhlasí. Zatím byly NRF využity primárně pro humanitární a záchranné operace. Nicméně obecně byly na začátku definovány tři druhy misí, k nimž mají být NRF určeny:

1. Jednotky prvního vstupu: nejnáročnější mise včetně bojových operací, kdy jednotky dorazí do daného území jako první a musí situaci připravit na příchod dalších jednotek, a to i na nepřátelském území (např. operace typu peace enforcement).

2. Nasazení jako samostatná a soběstačná síla v krizových situacích. Sem spadá množství operací jak pod článkem 5 Washingtonské smlouvy (za účelem kolektivní obrany), tak mimo něj; např. evakuace civilistů; následný management (včetně zásahů jednotek chemické, biologické a radiační ochrany a humanitárních krizí); podpora operací proti terorismu; zasahování v krizových situacích (včetně peacekeepingu) či operace na zajištění sankcí (například námořní embarga či bezletové zóny).

3. Demonstrace síly: využití jednotek k demonstraci odhodlání Aliance zabránit krizi a k podpoře diplomatických opatření.

A právě toto široké spektrum možného použití má své kritiky, kteří tvrdí, že prostě není možné mít jednotky vybavené, vycvičené a v neustálé pohotovosti na JAKOUKOLI operaci, zvláště v dnešní době, kdy se koncept bezpečnosti rozšiřuje do aspektů, o nichž jsme před pár lety jako o "bezpečnostních" vůbec neuvažovali. Nicméně jedna ze základních vlastností NRF, a sice jejich flexibilní složení (úkolová seskupení jsou sestavována právě na základě specifických požadavků mise), by tento argument mohlo částečně vyvrátit. Co zatím schází, je ověření toho, že NRF by v praxi fungovaly ve všech těchto uvedených misích, resp. že by se podařilo jejich vyslání schválit, ale to je jiná otázka.

Evropská unie začala v roce 1999 s výstavbou vlastních „sil rychlé reakce“, nazývaných Evropské síly rychlé reakce (ERRF). Ty mají být schopny provádět mise uvedené v Petersbergské deklaraci. V letošním roce by ERRF měly dosáhnout operační schopnosti. Jak se členské státy NATO, zvláště evropské, dívají na očividnou duplicitu mezi NRF a ERRF?

Abychom předešli případným jazykovým nedorozuměním, řekněme si nejprve, že z konceptu ERRF se časem vyvinuly tzv. European Union Battle Groups (EUBG), které plných operačních schopností dosáhly již 1. ledna 2007. Civilní cíle (tzv. Civilian Headline Goal 2010), které máte nejspíše na mysli, už plné operační schopnosti BG předpokládají, nicméně jsou mnohem širším balíkem opatření a schopností, kterými má EU rokem 2010 disponovat (například Evropská obranná agentura, plánovací mechanismy atp.). Máte však pravdu v tom, že někteří skutečně NRF a BG vnímají jako koncepty, které se duplikují, ale podle mě tato „duplicita“ platí jen do určité míry - v jednom, zato kritickém momentě se NRF a BG liší.

Podíváme-li se na druhy misí, k nimž mají být oba koncepty určeny, tak ty se do značné míry překrývají, i když v žádném případě stoprocentně (u NRF se klade důraz na initial entry force, u BG na Petersburské úkoly). Podíváme-li se na specifické jednotky, z nichž se NRF/BG skládají, rovněž najdeme podobnosti, dané už tím, že zvláště menší země mají nutně jen limitovaný počet vojáků, jednotek, schopností, které mohou pro tyto druhy jednotek nabídnout. Podíváme-li se na problémy, před nimiž výstavba jak NRF tak EUBG stojí, rovněž najdeme více podobností než rozdílů (finance, nedostatek jednotek, politická neochota,...). Navíc standardy pro BG jsou do značné míry postavené na certifikačních standardech NRF – což je ale spíše výhoda, jednotky by tak měly být kompatibilní a nasaditelné jak v rámci NRF, tak BG. Obě uskupení mají také stejnou přidanou hodnotu, tedy snahu o transformaci zejména evropských sil a zmenšení tzv. capabilities gap (tedy rozdílů ve vojenských schopnostech) mezi Evropou a USA. A tím se dostáváme k podstatě toho, proč jsou BG jako ryze evropský koncept potřebné. Evropa, pokud chce smysluplně zastávat roli světového hráče, si nemůže dovolit se do nekonečna a do značné míry spoléhat na vojenské schopnosti USA, které chtě nechtě jsou tahounem v rámci NRF. Pokud budeme mít jen NRF a nastane situace, kdy bude potřeba specifických jednotek rychlého nasazení v operaci, kde USA z jakéhokoli důvodu zasáhnout odmítnou, Evropa bude bezmocná. NRF a BG se tedy logicky liší v tom zásadním - tedy v tom, kdo jim velí. EU potřebuje svou autonomní sílu rychlé reakce, nezávislou na USA.

Z jakých jednotek se Síly rychlé reakce NATO skládají a jaký podíl na jejich složení měla dosud Česká republika?

*Jednotky NRF disponují všemi třemi druhy ozbrojených sil – tedy pozemními, vzdušnými, i námořními. Maximální počet jednotek vyčleněných pro NRF je podle původního konceptu 25 tisíc, toto číslo se však nyní částečně snižuje, o čemž ještě asi budeme mluvit. Nicméně pro představu si řekněme typické složení NRF, o jakém se uvažovalo při jejich sestavování. **Složka pozemních sil** (Land Component) se skládá jak z bojových, tak z podpůrných jednotek. Celkem by měla pozemní složka NRF tvořit zhruba polovinu všech vojáků vyčleněných pro NRF. Bojová část pozemní složky dosahuje velikosti brigády (2 až 3 tisíce vojáků), zbytek tvoří podpůrné jednotky, které zahrnují mj. protivzdušnou obranu, vojenskou policii, logistiku, komunikace, zdravotníky atp. Spadají sem i speciální síly a síly na ochranu proti zbraním hromadného ničení, které nicméně mohou působit i samostatně nebo být přiřazeny k jakékoli ze tří složek NRF. **Složka námořních sil** (Maritime Component) se skládá z jednotky až do velikosti úkolového uskupení (task force) a zahrnuje mj. letadlovou loď, ponorky či transportní loď. Maximální počet vojáků námořních jednotek by měl odpovídat zhruba čtvrtině celkového počtu vojáků v NRF. **Složka vzdušných sil** (Air Component) je schopna plnit celou řadu úkolů obranných, útočných i průzkumných. Zajišťuje schopnost rychlého nasazení v místě potřeby. Její velikost by se měla pohybovat okolo čtvrtiny vojáků vyčleněných pro NRF. Složka leteckých sil je schopna uskutečnit zhruba 200 bojových letů za den.*

Česká republika se na složení NRF pravidelně podílí různými druhy jednotek, a to v rozsahu od jednotlivců až po stovky vojáků (v případě vyčlenění chemiků jde o tři až čtyři stovky vojáků, například v roce 2007). Aktuálně je například ve 14. rotaci NRF (I.-VI. 2010) český kontingent NRF tvořen celkem 120 příslušníky ze 73. tankového praporu z Přáslavic, dále příslušníky 7. mechanizované brigády z Hranic a také 14. brigády logistické podpory z Pardubic.

Síly rychlé reakce vznikly mimo jiné i proto, aby se staly prostředkem transformace evropských armád. Evropská část Severoatlantické aliance tak měla dohnat Spojené státy a překlenout tak tzv. capabilities gap. Objevily se před NRF nějaké jiné iniciativy, které se tímto problémem zabývaly?

Je pravdou, že NRF nebyly první iniciativou, která se snažila řešit nedostatky evropských ozbrojených sil, jež se tak bolestivě projevily po konci studené války ať už neschopností vysílat jednotky na strategické vzdálenosti (první válka v Perském zálivu), či neschopností efektivně provést vojenskou operaci ve spolupráci s USA (operace Allied Force v roce 1999). Tou první byla Iniciativa obranných schopností (Defence Capabilities Initiative – DCI), schválená na summitu ve Washingtonu v roce 1999, která vyzývala členské země, ať se lépe připraví na nové strategické mise, miněno operace i mimo Evropu. Mělo jít mj. o modernizaci evropských schopností na poli mobility na strategické vzdálenosti či o moderní informační systémy. Jenže vzhledem k nedostatku politické vůle a stávajícím obranným závazkům se tato iniciativa drtivě většiny členských zemí NATO nedotkla. Mějme zde také na paměti, že toto vše se děje před 11. zářím 2001, tedy v době, kdy široká veřejnost nové bezpečnostní hrozby vnímá stále pouze okrajově.

Síly rychlé reakce byly od svého založení již několikrát nasazeny v akci. Mohl byste nám popsat mise, kterých se NRF zúčastnily?

Zde je potřeba otázku rozdělit na dvě části. Za prvé, na nasazení jednotek vyčleněných pro NRF v rámci operace NRF (tedy když se jednalo o aktivaci NRF), tedy skutečné „operace NRF“. Ty byly v historii dvě a obě byly humanitárního charakteru. První operací bylo v září a říjnu 2005 dopravování humanitární pomoci na jih USA po hurikánu Katrina, celkem 12 letů přepravilo 189 tun pomoci. Druhou bylo rozsáhlejší nasazení po ničivém zemětřesení v Pákistánu z 8. října 2005. Zde šlo nejen o dopravu humanitární pomoci, kdy se podařilo dvěma leteckými mosty a pomocí 168 letů přepravit 3500 tun pomoci, ale též o zapojení mediků a ženistů. Poprvé také bylo vysláno a v praxi odzkoušeno mobilní velitelství NRF. Operace v Pákistánu probíhala od října 2005 do února 2006. Za druhé, a zde se nám to komplikuje, lze hovořit o nasazení jednotek, které jsou sice pro NRF vyčleněné, ale vyslány byly v rámci jiné operace NATO (NRF tedy nebyly aktivovány), jako tomu bylo několikrát během roku 2004 (chemici na ochranu summitu NATO v Istanbulu, pomoc při zajištění bezpečnosti olympijských her v Řecku a pomoc se zajištěním klidného průběhu voleb v Afghánistánu). Tento trend se bude pravděpodobně opakovat do budoucna častěji, protože ministři obrany v roce 2009 schválili změnu procesu generování sil pro jednotlivé rotace. Nyní tak mohou být pro část NRF vyčleněny jednotky, které jsou současně nasazené v jiné operaci.

Jak bylo na tyto mise analytiky nazíráno? Jsou považovány za úspěšné?

Tak především je potřeba říci, že obě mise byly jednoznačně úspěšné, svůj účel splnily. Pozitivem rovněž je, že se podařilo koncept NRF poprvé vyzkoušet v praxi a že se osvědčil. Velmi dobrou zprávou je fakt, že se NRF podařilo nasadit skutečně rychle, což je jejich základní předpoklad. To bylo umožněno tím, že NATO dokázalo na politické úrovni rozhodnout o jejich nasazení nevídaně svižně. Aliance žádost o pomoc od Pákistánu obdržela 10. října 2005 a hned druhý den Severoatlantická rada pomoc a nasazení NRF schválila. To je důležitý signál i do budoucna, že NATO dokáže takováto rozhodnutí vygenerovat rychle.

Druhou stranou mince, která na nadšení z úspěšného nasazení NRF poněkud ubírá, je to, že šlo vždy o mise humanitární, takže 1) na těch je zpravidla snazší se shodnout, než na operacích bojových, a tak se vlastně schopnost rychlého politického rozhodnutí zase tolik neproověřila, a 2) pokud budou tyto elitní jednotky nasazovány na humanitární operace, je možné, že nebudou k dispozici k akutním bojovým úkolům, které jiné jednotky zastat nemohou (na rozdíl od humanitárních operací). Dalším negativem je to, že se v těchto operacích, zejména v Pákistánu, plně projevil problém s financováním NRF. Země, které byly do této rotace zapojeny, stálo nasazení jednotek miliony dolarů (Španělsko, které vyslalo ženisty, udává částku kolem 20 mil USD), které musely hradit z vlastní kapsy. To do budoucna negativně ovlivnilo a ovlivňuje ochotu zemí jednotky pro NRF vyčleňovat.

Která z evropských zemí se v největší míře zúčastní Sil rychlé reakce NATO? Která naopak nejméně? Lze sledovat důvody, proč tomu tak je?

Přesná čísla NATO ke každé rotaci NRF nezveřejňuje a navíc by toto srovnání bylo i zavádějící, protože jednak všechny země nedisponují všemi druhy jednotek (ČR tak logicky nemůže přispívat do námořního

komponentu atp.) a jednak se navíc v posledních letech často cílové počty jednotek vyčleněných pro NRF naplnit nepodařilo. Nicméně když se podíváme na dosavadní rotace, lze říci, že největší evropské země jsou největšími přispěvateli, tedy Velká Británie, Německo, Francie, Španělsko, Turecko, Itálie... Je rovněž zřejmé, že Francie se po návratu do vojenských struktur NATO stala největším přispěvatelem do NRF. Pravidelným přispěvatelem do NRF je také Česká republika.

V současné době se mluví o tom, že bylo členství v NRF nabídnuto Ukrajině. Mohl byste nám tuto nabídku přiblížit? Jak ji vnímáte?

Chtěl bych předeslat, že NRF není žádný uzavřený spolek, tedy nejde o „členství“ v NRF, i když k tomu mnohé interpretace svádí. Pokud se nějaká země zapojí do NRF, znamená to, že nabízí své jednotky pro použití v rámci NRF. To se stalo a Ukrajina už před téměř dvěma lety, v létě roku 2008, Alianci nabídla své schopnosti k využití v rámci NRF a nikoli opačně, tedy že by NATO nabízelo členství Ukrajině v NRF. Z toho vyplývá, že k tomu, aby se nějaká země zapojila do NRF, nemusí být členskou zemí NATO. Zapojení do NRF ovšem neznamená nic ve smyslu přibližování členství v NATO, čili ani se zapojením do NRF se nerozšiřuje územní platnost článku pět, jak se někteří obávají. Ukrajina je nicméně první ne-členskou, partnerskou zemí Aliance, která se do NRF zapojí (podobnou nabídku učinilo i Finsko).

Ale k vaší otázce: zapojení Ukrajiny do NRF vnímám jako velmi pozitivní krok jak pro Ukrajinu, tak pro NATO. Pokud jde o Ukrajinu, tak zase tak překvapivý krok to není. Ukrajina má z partnerských zemí jednu z nejužších vztahů, existuje Komise NATO – Ukrajina, Ukrajina je jedinou ne-členskou zemí NATO, která je zapojena do všech probíhajících aliančních operací a v neposlední řadě v deklaraci ze summitu NATO v roce 2009 ve Štrasburku stojí, že „Ukrajina se stane členem NATO“. Zapojení do NRF je tedy přirozeným krokem v tomto sledu, který navíc díky dalším cvičením a certifikacemi Ukrajině pomůže s transformací ozbrojených sil. Že Ukrajina o tento krok má zájem je pro mě signál, že NRF vnímá jako smysluplný prostředek transformace. V praxi to bude vypadat tak, že po potřebných cvičeních a osvědčeních Ukrajina vyčlení pro nasazení v NRF (v rotacích 15 a 16, tedy od léta 2010 a zimy 2011) své jednotky, které nicméně stejně jako ostatní NRF jednotky zůstanou do doby případného nasazení na své domovské základně. Uvidíme, zda a jak se na tomto plánu podepíše letošní změna na postu ukrajinského prezidenta.

A pokud jde o NATO, tak je tento krok pozitivní ještě z jednoho důvodu. Víme, že jedním z nejpálčivějších problémů nasazování NRF jsou nedostatečné kapacity strategické přepravy – která se musí najímat ve velké většině případů (a zde přijde to „překvapení“) právě od Ukrajiny. Lze předpokládat, že právě schopnosti strategické přepravy bude to, čím se Ukrajina do NRF zapojí, což Alianci nesmírně uleví. Teoreticky by to znamenalo také to, že za tato nasazení už nebude muset NATO Ukrajině platit.

Zapojování partnerských zemí do NRF by také mohlo být dobrým způsobem jak se vyrovnat s nedostatkem jednotek vyčleňovaných pro NRF zeměmi NATO.

Od počátečních úvah o projektu Sil rychlé reakce NATO uběhlo již téměř 9 let. Dokázaly Síly rychlé reakce NATO splnit to, co se o nich v tomto směru očekávalo? Jak vnímáte dosavadní působení NRF?

NATO bude vždy jen tak efektivní a akceschopné, jako jsou jeho členské země, a to platí rovněž pro NRF. Ale podívejme se na věc postupně. NRF si vytýčily v roce 2002 cíl A) poskytnout Alianci pohotovostní jednotky, které budou dobře vybavené a schopné rychle zasáhnout kdekoli na světě a B) které by zároveň sloužily jako nástroj transformace ozbrojených sil evropských zemí NATO. Podařilo se tyto cíle aspoň v obecné rovině splnit? Ano. Jednotky NRF existují a jsou připraveny k zásahu a rozhodně přispívají k transformaci evropských armád.

Ovšem lze se i zeptat, zda-li jsou cíle A a B splněny do takové míry, jaká byla předvídána v roce 2002, zda-li bezproblémově funguje příprava NRF a zda-li NRF osvědčily své schopnosti v bojových misích? Pak ovšem musíme odpovědět že nikoli. Po té, co se alianční země na počátku shodly na hrubých obrysech NRF, se postupem času vyvojily problémy zejména ohledně jejich velikosti a nasazení, ale rovněž třeba i kolem účelu a operací, což spolu úzce souvisí. Tyto nejasnosti, projevující se zejména neschopností nebo neochotou členských zemí vyčleňovat pro NRF dostatečný počet jednotek, byly jasně paradoxně už v momentě, kdy byly NRF dostaveny na summitu v Rize na podzim 2006, kde kvůli malému počtu jednotek

„plných operačních schopností“ málem nedosáhly. To byl jasný signál, že něco nehraje. Hned v roce 2007 začíná NATO pracovat na proměně konceptu NRF tak, aby bylo možné jej do budoucna udržet.

A nyní jsme ve chvíli, kdy musíme za úspěch považovat i to, že koncept NRF nebyl opuštěn a všechny alianční země za ním (aspoň veřejně) stojí. Cenou je fakt, že se koncept NRF musí změnit. V červnu 2009 schválili ministři obrany NATO plán reformy NRF – nemění se jejich základní poslání (i když se zobecňují úkoly, pro něž lze NRF využít), ale upravuje se hlavně způsob vyčleňování sil a pohotovosti: počet vojáků v nejvyšší pohotovosti (jakési jádro NRF nazývané Immediate Response Force, IRF) byl snížen z maximálních 25 000 zhruba na 14 000 a jejich pohotovost se prodloužila z 6 měsíců na 12 (systém by měl fungovat od roku 2012). Tato dvě opatření by mohla pomoci Alianci lépe splňovat nastavená kritéria – paradoxně bohužel změkčením těchto kritérií, připomínají kritici.

Ovšem abychom byli spravedliví, je nutné vysvětlit, proč je vlastně potřeba upravovat velikost NRF. Souhlasím s názory, že v době, kdy NRF vznikaly (2002, 2003), si nikdo nedokázal představit nákladnost, rozsáhlost a hlavně dlouhodobost misí v Iráku a nyní zejména v Afghánistánu. Ve chvíli, kdy jsou zároveň nasazeny desítky tisíc vojáků v zahraničních misích a dalších se prostě nedostává (nota bene uprostřed ekonomické krize a klesajících rozpočtů), nutně zůstávají jakkoli vznešené představy o desítkách tisících vojáků vyčleněných pro NRF jen představami. V tomto bodě se cíle A a B protínají: má-li být splněn cíl B, tedy transformace jednotek prostřednictvím NRF, musí být pro NRF nejprve jednotky vyčleňovány. Ale i tak lze říci, že pokud jde o konkrétní výsledky, jsou NRF úspěšnější v cíli B, při transformaci evropských jednotek, protože NRF jakožto nástroj pro cíl A prostě ještě nebyly prověřeny. Tím samozřejmě nechci žádná taková nasazení přivolávat, pouze říkám, že pokud byly NRF zatím nasazeny na dvě humanitární operace (jakkoli oprávněně), nevypovídá to nic o schopnosti NRF, ale vlastně celého NATO, „rychle a kdekoli na světě“ zasahovat například v operacích podle článku 5. Ovšem jak jsem říkal v úvodu, tuto schopnost nebude možné prosadit bez toho, aniž by ji efektivně podporovaly všechny členské země NATO.

Jak vidíte další osud Sil rychlé reakce NATO? Existují nějaké alianční plány ohledně budoucnosti NRF?

Oficiální alianční plán je jednoznačný, pokračovat v budování NRF, mít je připraveny jako síly rychlé reakce pro případný zásah a využívat je jako nástroj transformace. Jasně také je, že nyní bude sám koncept NRF procházet transformací, aby lépe odrážel realitu bezpečnostního prostředí posledních několika let, zejména pokud jde o možnosti členských zemí při vyčleňování jednotek pro NRF.

Osobně si myslím, že síly typu NRF budoucnost mají, Aliance tyto schopnosti nikdy neměla, ale bude je potřebovat, a to i přes to, že se v poslední době do popředí prodirají nové hrozby typu kyber útoků nebo energetické bezpečnosti. Bude proto nutné najít nejen odhodlání, ale i zdroje k tomu, aby se z NRF skutečně staly síly 21. století. Z toho, co nyní víme, se zdá být efektivnější a levnější se na nové hrozby tímto způsobem dopředu připravit, než na ně ex-post hledat zdlouhavě odpověď. To už by mohlo být pozdě.

IRIAS

Information & Analytical Service for International Relations

Bc. Martin Doležel, 2010